Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVII | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | CHICAGO 23, ILL., TOREK, 16. OKTOBRA (OCTOBER 16), 1945 | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 201

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Diskuzije o mezdah in cenah v Washingtonu

Življenje vojnega delavskega odbora bo morda podaljšano

CESTNA ŽELEZNICA ZASEŽENA

Washington, D. C., 15. okt.—Člani vojnega delavskega odbora se bodo danes sestali s predsednikom Trumanom in razpravljali o mezdah in cenah ter izravnavi stavk, ki ovirajo preureditev industrij za produkcijo civilnih potrebščin. Izgleda, da bo temu odboru podaljšano življenje. Pred nekaj tedni je bilo naznanjeno, da bo razpuščen 15. decembra.

Pojavile so se nove komplikacije zaradi stavk, v katerih je zavojevanih skoro pol milijona delavcev. Delavske unije vodijo kampanjo za zvišanje mezd, ker draginja narašča.

Možnost je, da bo Truman imenoval Lloyda K. Garrisona za načelnika vojnega delavskega odbora in mu poveril dalekosežno oblast v reševanju sporov med delavci in delodajalci. Garrison, bivši dekan pravnega oddelka na državni univerzi v Wisconsinu, je podnačelnik odbora.

Pričakuje se, da bo Truman razpravljal o mezdnem problemu tudi z delavskim tajnikom Schwelenbachom, ki se že tri tedne trudi v naporih za izravnavo konflikta med rudarsko unijo UMWA in operatorji. Razgovori med njim in Johnom L. Lewisom, predsednikom unije, so se izjalovili. Okrog 200,000 rudarjev je prizadetih v stavki, ki je rezultirala v ustavitvi obrata v mnogih premogovnikih v štirih državah. Produkcija premoga je padla za milijon ton dnevno zaradi stavke.

Jedro konflikta je Lewisova zahteva, da morajo operatorji priznati organizacijo delovodij in nadzornikov kot predstavnice pri kolektivnih pogajanjih.

Trumanova administracija je za zvišanje minimalne plače na 65 centov na uro, ne strinja pa se s stališčem nekaterih unij, da se plača zviša za 30 odstotkov na splošno. To zvišanje zahtevajo jeklarska, avtna in nekatere druge unije. Trgovinski tajnik Henry A. Wallace je dejal, da bi morala vlada pomagati delavcem, da dobe zvišanje plače 15 do 20 odstotkov.

Boston, Mass., 15. okt.—Governer Maurice J. Tobin je odredil zasego Eastern Massachusetts Street Railway, ki operira tudi avtobuse. Poslužil se je oblasti, katero mu je dala državna zbornica.

Cestna železnica je prišla pod državno upravo kot posledica stavke, katero je oklicala unija, včlanjena v Ameriški delavski federaciji. Tobin je dal uniji in kompaniji nekaj ur časa, da izravnata konflikt.

Akcija je sledila, ko so se pogajanja med voditelji unije in kompanijo razbila. Unija je oklicala stavko, ko je kompanija odbila zahtevo za zvišanje plače na $1.25 na uro.

New York, 15. okt.—Stavka pristaniščnih delavcev, članov unije Ameriške delavske federacije, je bila sinoči končana. Zadevno naznanilo je objavil John A. Burke, član federalnega posredovalnega oddelka. V stavki je bilo zavojevanih okrog 60,000 pristaniščnih delavcev.

Stavka zajela rudnike v Čileju

Santiago, Čile, 15. okt.—Okrog osem tisoč rudarjev je zastavkalo v rudnikih bakra v Chuquicamati, katere posedujejo ameriški interesi. Vzrok stavke ni omenjen.

Apel za delavsko enotnost

Delavci lahko postanejo politična sila

Milwaukee, Wis., 15. okt.—Govorniki, ki so nastopili na konferenci, katero je aranžirala Delavska vzgojna grupa, privatna organizacija, ki služi delavskim unijam, so naglašali potrebo delavske enotnosti in apelirali na vse delavske skupine, naj se zedinijo in odpravijo jurisdikcijske in druge spore, da bodo lahko postale močna politična sila.

Konferenca, na katero je prišlo 300 delavskih voditeljev in vzgojiteljev iz držav centralnega zapada, je trajala dva dni. Konferenci je predsedoval Charles P. Greene, državni poslanec in član Ameriške učiteljske federacije.

Milton Zotinski, vzgojni direktor skupnega sveta unije United Retail, Wholesale & Department Store Employees (CIO), je dejal, da svet ne bo čakal, da se delavske grupe pobotajo in odpravijo vzroke trenja. Te se morajo zediniti in nastopati skupno.

Na konferenci je bila tudi razprava o ustanovitvi delavske stranke. Nathan Grey iz Detroita in reprezentant avtne unije, je dejal, da sedanji sistem dveh političnih strank — demokratske in republikanske—ne bo rešil ekonomskih problemov in zagotovil miru. On je argumentiral v prilog ustanovitvi delavske stranke.

Vojaška administracija na Javi

Francoske čete napadle rebele v Indokini

Batavija, Java, 15. okt.—Zavezniške avtoritete so ustanovile vojaško administracijo na tem otoku holandske Vzhodne Indije, zaeno pa so odredile smrtno kazen za domačine, ki tvorijo ljudsko armado, če bodo zasačeni pri plenitvah in sabotaži.

(Holandska časniška agentura Aneta pravi, da se vojaška administracija aplicira le na Batavijo, ne na druga mesta na otoku. Japonske čete bodo držale kontrolo, dokler jih ne nadomeste zavezniške.)

Vodja gibanja za neodvisnost je dr. I. R. Soekarno. Holandske avtoritete so ga obdolžile, da je bil japonska lutka v času okupacije. Bitke med domačini in britskimi četami se nadaljujejo. Trije Holandci so bili ubiti in veliko število ranjenih.

Saigon, Indokina, 15. okt.—Francoske čete so s podporo britskih topniških enot napadle rebelne Anamite, ki vodijo agitacijo za neodvisnost Indokine. Čez sto rebelev je bilo ubitih in 800 ujetih. Bitke so se vršile v bližini Saigona. Francoske avtoritete skušajo uveriti svet, da situacijo ni resna in da bo revolta kmalu zatrta.

Cene mleku in kruhu bodo zvišane

Chicago, 15. okt.—Možno je, da bodo cene mleku in kruhu zvišane kot posledica manevrov lastnikov mlekarn in pekarn. Ti so že vložili peticijo pri pokrajinskem uradu administracije cen, naj jim dovoli zvišanje cen.

Amerika bo pošiljala meso v Evropo

Sklad pomožne organizacije izčrpan

Washington, D. C., 15. okt.—Poljedelski department je naznanil, da so klavniške kompanije dobile navodila, naj zadrže okrog 40 odstotkov govejega mesa slabše vrste za prebivalce v evropskih državah.

Amerika bo pošiljala meso v Veliko Britanijo, Francijo, Holandijo, Belgijo in nekatere druge države. Načrt ne določa obnove pošiljanja mesa v Rusijo.

Predsednik Truman je informiral kongres, da je vsota osemsto milijonov dolarjev, katero je Amerika prispevala v sklad pomožne organizacije Združenih narodov (UNRRA), skoro izčrpana. On je predlagal, naj kongres dovoli dodatno vsoto $550,000,000 v tem letu za pomoč evropskim državam, ki so silno trpele v vojnem času.

"Življenje ljudi v evropskih državah zavisi od ameriške pomoči," je dejal Truman. "Glavno delo pomožne organizacije se je šele pričelo."

Rusija vabi nemške znanstvenike

Raziskave atomske sile v teku

Dunaj, 15. okt.—Poučeni krogi trdijo, da sovjetska Rusija vabi nemške znanstvenike, ki so delali eksperimente z atomsko in raketnimi bombami, naj delajo zanjo. Ponudila jim je plačila v gotovini, živila in oskrbo njihovih družin.

Trdi se, da je več nemških znanstvenikov sprejelo ponudbo in da že delajo v Rusiji. Oprema ustanove Kaiser Wilhelm v Berlinu, v kateri so znanstveniki delali eksperimente, povezane z atomsko energijo, je bila odpeljana v Rusijo.

London, 15. okt.—Sem dospelo poročilo pravi, da so Rusi prevzeli nemško tovarno, v kateri so Nemci vodili eksperimente z atomsko silo. Tovarna se nahaja v severnem delu Čehoslovakije. Okolica tovarne je zaprta zunanjemu svetu. Poročilo trdi, da se delo nadaljuje v velikem obsegu.

Možnost je, da Rusi že imajo atomsko bombo.

San Francisco, Cal., 15. okt.—Eden izmed vodilnih japonskih fizikov je uverjen, da so Rusi že izumili atomsko bombo, ki je popolnejša od one, ki je bila iznajdena v Ameriki. Japonski fizik, ki to trdi, je Bunaku Arakatsu, načelnik oddelka fizike na univerzi v Kyotu.

Izjavo japonskega fizika, da imajo Rusi atomsko bombo, je omenil Larry Tighe v radijski oddaji iz Tokija. Tighe je v službi American Broadcasting Co.

Trije ameriški parniki potopljeni

Washington, D. C., 15. okt.—Mornarični department poroča, da so bili trije ameriški parniki potopljeni, štirje poškodovani, 30 pa je obtičalo na pečinah kot posledica tajfuna, ki je zajel Okinawo, japonski otok. Department ni razkril, koliko Američanov je izgubilo življenje. Prvo poročilo se je glasilo, da je bilo 89 ubitih in 432 ranjenih.

Trije kitajski uradniki aretirani

Jokohama, Japonska, 15. okt.—Poveljstvo osme ameriške armade je naznanilo aretacije nadaljnjih treh kitajskih uradnikov, članov lutkarske vlade v Nankingu. Ti so Ma Ju-sen, Hwang Ping-sin in Fang Nien Či.

POPOLNA DEMOBILIZACIJA JAPONSKIH ARMAD

Glavni stan generalnega štaba razpuščen

McARTHUR BO KMALU ODSTOPIL

Tokio, 15. okt.—Popolna demobilizacija japonskih oboroženih sil bo izvršena danes. Demobilizacijo je odredil general Douglas MacArthur, vrhovni poveljnik okupacijske sile na Japonskem. On bo danes imel govor po radiu, v katerem bo pojasnil vse faze, nanašajoče se na okupacijo japonskih otokov.

Glavni stan japonskega generalnega štaba, živčnega centra japonske agresije, ki se je začela pred 50 leti, je bil formalno razpuščen. Visoki japonski vojaški častniki in uradniki so se udeležili ceremonij. Pred razpustom glavnega stana so slovesno uklonili glave v smeri cesarske palače.

Razpust glavnega stana je odredil cesar Hirohito na ukaz generala MacArthurja. Ceremonij sta se poleg drugih udeležila general Jošihiro, bivši šef generalnega štaba, ki je podpisal dokument o kapitulaciji Japonske na ameriški bojni ladji Missouri, in general Kawabe, ki je pred kapitulacijo odpotoval v Manilo in tam dobil navodila od generala MacArthurja.

MacArthur je odredil, da mora tokijska vlada izročiti vse zaloge gasolina in olja civilistom in industrijam. Prej je odredil zasego industrijskih in finančnih koncernov. Prizadete so vse vodilne japonske korporacije.

Govorice, da se bo Hirohito odpovedal prestolu, se vzdržujejo.

Med Američani v Tokiju prevladuje mnenje, da se bo MacArthur udal pritisku in resigniral. Med njim in državnim departmentom se je pojavilo trenje.

Slišijo se očitki, da je MacArthur preveč popustljiv napram japonski vojaški kliki. Ta ima še vedno besedo v tokijski vladi, katere predsednik je Kijuri Šidehara.

Aretacija Perona izzvala protest

Argentinska vladna kriza še ni rešena

Buenos Aires, Argentina, 15. okt.—Predsednik Edelmiro Farrell, ki skuša formirati "nepolitično" vlado, je naletel na nove potežkoče, ko so delavski voditelji, lojalni polkovniku Juanu Peronu, bivšemu podpredsedniku vlade, zapretili z oklicem stavke v transportni industriji in javnih napravah. Stavka naj bi bila protest proti aretaciji Perona.

Preden je nastala vladna kriza, je Peron izjavil, da ima na svoji strani štiri milijone delavcev, ki se bodo potegnili zanj. Voditelji opozicije so naglasili, da Peron pretirava in da ima na svoji strani le nekaj tisoč delavcev.

Justični minister Juan Alvarez, kateremu je bila ponudena pozicija notranjega ministra, je informiral Farrella in vojnega ministra Eduarda Avalosa, da se bo posvetoval s člani vrhovnega sodišča. Po posvetovanju bo naznanil svojo odločitev. On je dalje rekel, da hoče vedeti imena drugih, ki bodo tvorili novo vlado.

Trojica sedaj vodi vladne posle. To tvorijo Farrell, Avalos in admiral Hector V. Lima.

Svobodne volitve na Poljskem

Bierut naglasil važnost prijateljstva z Rusijo

Varšava, Poljska, 15. okt.—Boleslav Bierut, predsednik poljske vlade, je na prvi konferenci z ameriškimi in britskimi časnikarji dejal, da se bodo svobodne volitve vršile na Poljskem, ko bo dovršena repatriacija milijonov Poljakov, ki se nahajajo v Angliji in drugih državah. Poljska hoče biti popolnoma neodvisna od zunanjih držav.

Bierut je naglasil važnost prijateljstva med Poljsko in sovjetsko Rusijo. Dejal je, da varnost Poljske in mir v Evropi zavisita od prijateljskih odnošajev z Rusijo, kar pa ne pomeni, da bo Poljska osvojila ruski politični in ekonomski sistem.

Predsednik poljske vlade je odgovoril na vsa vprašanja časnikarjev. Dejal je, da določitev datuma za volitve zavisi bolj od zaveznikov nego od Poljske. Skoro ena četrtina prebivalcev Poljske je še zunaj njenih mej. Trije milijoni Poljakov so v zapadni Evropi in isto število v Rusiji.

"Repatriacija Poljakov, ki se nahajajo v zapadni Evropi, je v teku," je rekel. "Glavne potežkoče so v pomanjkanju transportnih sredstev. Upam, da bodo premagane s pomočjo zapadnih zaveznikov in sovjetske Rusije. Poljska se bo postavila na noge, čeprav je utrpela ogromne izgube v vojni. Šest milijonov poljskih državljanov—židov in Poljakov—je bilo ubitih in umorjenih v času nemške okupacije dežele. Poljska je izgubila ozemlje na vzhodu in dobila nove pokrajine na zapadu. Njena geografična lega se je spremenila z začrtanjem nove meje."

Bierut je dalje rekel, "da poljsko ljudstvo razume stvari, katerih ni razumela stara vlada. Ono ve, da mora živeti v prijateljstvu s sovjetsko Rusijo, svojo sosedo. Položaj poljskega ljudstva se bo zboljšal, ko bodo poljedelske in druge reforme izvedene. V tem oziru je bil že storjen velik korak naprej. Vlada bo izvajala program socializacije industrij in skrbela, da se dvigne življenski standard."

Bivši premier Laval ustreljen

Poskus samomora se izjalovil

London, 15. okt. — Angleška časniška agentura Reuters poroča iz Pariza, da je bil Pierre Laval, bivši francoski premier, postavljen ob zid in ustreljen potem, ko si je skušal končati življenje s strupom. Eksekucija je bila izvršena ob 12:28 danes zjutraj.

Pariz, 15. okt.—Pierre Laval je pogoltnil strup v celici jetnišnice Fresnes danes zjutraj in eksekucija je bila odložena, ko so se zdravniki trudili, da ga ohranijo pri življenju, da se izvrši smrtna kazen v smislu zakona. Prvo poročilo se je glasilo, da je bila doza strupa usodna. Pozneje je bilo naznanjeno, da so mu zdravniki rešili življenje, nakar je bil ustreljen.

Laval je bil zadnji torek spoznan za krivega izdajstva in obsojen v smrt na obravnavi pred francoskim vrhovnim sodiščem. Njegovi zagovorniki so apelirali na generala Charlesa de Gaulla, predsednika začasne francoske vlade, naj odredi novo obravnavo, kar pa je odklonil.

Domače vesti

Obisk

Chicago.—Glavni urad SNPJ sta obiskala Vincent Pozun iz Mulberyja, Kans., in Jennie Majdic iz Chicaga.

Odpuščen iz armade

Somerset, Pa.—Dne 2. okt. je bil častno odpuščen iz armade Sgt. Joseph Korošec ml., sin družine Joseph Korošec. Pri vojakih je bil 42 mesecev. Precej dolgo je bil nastanjen v Louisiani, kjer je bila uposlena tudi njegova žena kot strojepiska. Ko sta vsa vesela šla kupovat vozne listke, da se podasta domov, ga je v nogo pičil strupen komar, da je moral v bolnišnico, kjer se še vedno nahaja. Na pot proti domu se bosta podala z letalom, ko dovolj okreva.

Poroka

Cliff Mine, Pa.—Tu sta se poročila Vincent Vidmar in Mary Dermotta. Obilo sreče!

Zopet v civilu

Chicago.—Štabni saržent Milan Renar je bil častno odpuščen iz armade. Služil je 45 mesecev in napravil 447 misij nad Japonsko kot strelec v bombniku ter bil za hrabrost odlikovan s tremi kolajnami. Domov se je vrnil zdrav in vesel. Član je društva 39 SNPJ.

Iz Clevelanda

Cleveland.—Po kratki bolezni je umrla v bolnišnici Mary Velikonja, rojena Vrtovec, stara 60 let in doma iz vasi Gornji Lisjaki pri Ajdovščini ter v Ameriki 24 let. Zapušča moža, sina in druge sorodnike.—V četrtek je umrl Florjan Oberstar, star 67 let, doma od Hinj in v Ameriki 40 let. Zapušča tri nečake.—Častno so bili odpuščeni iz armade: Frank A. Primožnik, v armadi 55 mesecev in bil v štirih večjih bitkah v Evropi; Viktor Arko, ki je bil čez dve leti v Evropi pri letalski sili; Anthony Gliha, v armadi 43 mesecev in nobenkrat na dopustu; Charles J. Leskovec, ki je služil 38 mesecev brez dopusta in se bojeval na Pacifiku; Frank Svigel, 18 mesecev na zapadni fronti in 39 mesecev v armadi; Vincent Beneto, 34 mesecev pri mornarici na Pacifiku; Ernest Strancar, pri letalski sili čez štiri leta in zadnjih 28 mesecev na Pacifiku.—Na dopust sta prišla Victor Tomšič, S/1 iz Euclida za 30 dni z južnega Pacifika, in Ladimir Mohorich, P. O. 1/c A.-M.M, tudi z južnega Pacifika.—Poročila sta se v Collinwoodu Frank Thomas Svetina, Aviation Chief Officer, in Helen Lavšin.

Maršal Tito okrcal Šubašiča

Jugoslavija bo branila svojo neodvisnost

London, 15. okt.—Radio Belgrad poroča, da je maršal Tito obdolžil dr. Ivana Šubašiča, ki je resigniral kot zunanji minister, "da je nameraval ustvariti situacijo, ki naj bi bila pretveza za zunanjo intervencijo v Jugoslaviji."

Obdolžitev vsebuje pismo, katero je Tito objavil po sprejetju resignacije. V tem je rečeno, da ga je resignacija Šubašiča presenetila, "ker je bila naznanjena na predvečer volitev, v momentu, ko je reakcija na delu doma in v tujini in skuša storiti vse, da prepreči konsolidacijo Jugoslavije. Ustvarjen je bil vtis, da vaša resignacija, zlasti pa pojasnilo, katero ste dali, je v tistem duhu kot so akcije nazadnjaške gange doma in v tujini."

Tito je naglasil, "da bodo Jugoslovani znali braniti svojo neodvisnost in svobodo in se tudi zavarovali proti zunanji intervenciji."

OBTOŽNICA PROTI NEMŠKIM ZLOČINCEM SESTAVLJENA

Predložena bo mednarodnemu sodišču v Berlinu

VODJA NACIJSKE GRUPE ARETIRAN

Berlin, 15. okt.—Masna obtožnica proti članom padle nacijske hierarhije s seznamom zločinov, katere so izvršili proti človeštvu, je bila sestavljena in bo kmalu predložena mednarodnemu sodišču v Berlinu.

Obtožnica bo tvorila podlago obravnavi, ki se bo vršila proti 24 vodilnim nacistom v Nuernbergu. Med temi so bivši člani Hitlerjeve vlade, diplomati in militaristi. Obtožnica vsebuje dokumentarno evidenco, katero so zbrali ameriški prosekutor Robert H. Jackson in njegovi ruski, britski in francoski kolegi. Nacijski režim je kolektivno obtožen zarote proti človeštvu in civilizaciji, ker se je podal na pot uničevanja, klanja in ropanja drugih držav.

Omenjeno je nacijsko razbojništvo na morjih — potapljanje parnikov nevtralnih držav in smrti članov posadk ter parnikov. Grupa 24 vodilnih nacistov, ki čakajo na obravnavo v Nuernbergu, je obtožena kolektivno in posamezno. Hermann Goering, ki je pošiljal nemška bojna letala na poljska mesta, Rotterdam in London, je obtožen sodelovanja s klavcem Himmlerjem, načelnikom Gestapa, nacijske tajne policije. Himmler je izvršil samomor kmalu potem, ko so ga ujele britske čete. Julius Streicher je omenjen v obtožnici kot vodja persekucije židov.

Hitler ni na listi vojnih zločincev, ker ni znano, ali je živ ali mrtev. Mnenje prevladuje, da je mrtev, dasi dokazov ni.

Dr. Hans Quambusch, bivši nacijski prosekutor v Wiesbadenu, je na zaslišanju priznal, da je Hitler podpisal odredbo za masna klanja bolnih in umobolnih jetnikov v koncentracijskih taboriščih. On je predložil fotostatično kopijo Hitlerjeve odredbe ameriškemu vojaškemu sodišču.

Dr. Kurt Petter, organizator in vodja Hitlerjeve mladinske organizacije, je bil aretiran. Naznanilo o aretaciji je objavil glavni stan sedme ameriške armade. Petter bo postavljen pred zavezniško vojaško sodišče kot vojni zločinec.

Amerika naj razkrije tajnost atomske bombe

Chicago, 15. okt.—"Amerika, ki je producirala atomsko bombo, je s tem postala ranljiva iz vseh delov sveta in kot taka izgubila svoj neprebitni položaj," je dejal dr. Robert M. Hutchins, vodja čikaške univerze. "Amerika ni več izolirana v geografičnem smislu od iznajdbe atomske bombe. Njena dolžnost je, da razkrije tajnost bombe in se loti dela za ustanovitev svetovne države."

Seja eksekutivnega odbora ADF

Cincinnati, O., 15. okt.—Danes se je tu pričela seja članov eksekutivnega odbora Ameriške delavske federacije. Pričakuje se, da bo na tej sestavljen program glede industrijske stabilizacije in dana navodila delegatom, katere bo ADF poslala na konferenco, katero je sklical predsednik Truman. Konferenca, na katero bodo tudi organizacije delodajalcev poslale delegate, se bo začela 5. novembra v Washingtonu. Člani eksekutivnega odbora bodo tudi razpravljali o skrajšanju delovnega tedna in mezdnih smernicah.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Argentinsko grmenje—II

Poleg Brazilije je Argentina največja dežela v Južni Ameriki. Gospodarsko in vojaško pa je sploh močnejša od Brazilije. V resnici že dalj časa obe tekmujeta za prvenstvo, in to predvsem za politično prvenstvo v latinski Ameriki. Ta tekma se je posebno poostrila zadnja leta, odkar je Amerika pričela oboroževati Brazilijo in jo zalagati tudi z industrijskim kapitalom. Do neke mere je tudi to vplivalo na notranji politični razvoj v Argentini—po mnenju nekaterih ameriških proučevalcev zelo veliko.

Argentina je v prvi vrsti bogata agrarna država z velikanskimi veleposestvi. Njeni veleposestniki, poznani kot grandiji, so pravi fevdalci. Male ali srednje kmetije so skoraj nepoznane. O kakšnem kmetskem sloju v evropskem ali ameriškem pomenu besede sploh ni govora. Na eni strani so ogromne latifundije, ki merijo tudi po več stotisoč akrov zemlje, na drugi pa kmetski proletarijat—hlapci in dekle in bajtarji, ki obdelujejo veleposestva svojih grajščakov. Ta kmetska masa je popolnoma brezpravna, oziroma tudi le golo politično orodje svojih gospodarjev.

Ti fevdalni grandiji, ki imajo svoje palače tudi po mestih, posebno v Buenos Airesu, so pravi gospodarji Argentine. Politična oblast od najnižje do najvišje je bila vedno njim pokorna. Ker so hoteli obdržati politično oblast v svoji roki, so se vedno krčevito upirali industrializaciji dežele. Ampak v zadnjih par desetletjih so imeli vedno manj uspeha, kajti dežela je kljub njih odporu dobivala več in več industrije. Na eni strani je silil v deželo tuj kapital, na prvem mestu angleški, potem nemški in ameriški, na drugi strani pa se je razvijal tudi domač kapitalizem.

Pred nekaj meseci je mesečnik Harpers priobčil zelo dobro analizo o argentinskem političnem trenju. Avtor članka je dejal, da so fevdalni grandiji pred par leti inscenirali puč in ustanovili diktaturo zato, da si ohranijo svojo oblast. Med njimi in kapitalistično buržvazijo je bila že več let v teku borba za kontrolo vlade. Vojna je to borbo še bolj pospešila, kajti je Argentini prinesla tudi večjo industrializacijo. In to posebno na polju oboroževanja. Ker bi premoč industrijskega in finančnega kapitala v vladi pomenila, da bi bili fevdalci potisnjeni v drugo ali celo tretjo klop, so dvignili puč in si zavarovali svojo oblast z diktaturo.

Če bi bila nova vlada plesala tako kot je godel naš državni department, bi bilo vse dobro. Toda ker se je Farrell-Peronov režim postavil Ameriki še bolj krepko po robu in pričel brenkati na strune slepega pa fanatičnega nacionalizma, je Amerika odpoklicala svojega ministra in pretrgala diplomatične stike. Te je zopet upostavila po mehiški vseameriški konferenci zadnjo pomlad in poslala v Buenos Aires novega poslanika v osebi wallstreetarja Spruilla Bradena. To je storila, ko je argentinska vlada podpisala čapultepeški pakt, s katerim se je "zavezala," da bo upostavila civilne svobodščine. Na pritisk latinskih republik je Argentina dobila vstop tudi na konferenci združenih narodov v San Franciscu.

Po svojem prihodu v Argentino je novi ameriški poslanik postal središče vseh bojev proti Farrell-Peronovemu režimu. Slednjega je prisilil, da je odpravil cenzuro za inozemska časnikarska poročila. Pod protekcijo Bradenove sence so se okorajžili tudi izdajatelji domačega tiska in pričeli prinašati poročila ameriških časnikarjev, ki so bila kablirana nazaj v Argentino. Vsa ta poročila so bila seveda naperjena proti pučistični vladi, toda Peron, ki je takoj po puču zasenčil predsednika Farrella in postal diktator, se jih ni upal zatreti. Tako je opozicionalni tisk dobil nekaj svobode in Peronov režim je bil postavljen v defenzivo. Sledile so večje antirežimske demonstracije, kakor tudi protidemonstracije Peronove klike.

Dosedanji rezultat vsega tega ameriškega čiščenja in "demokratiziranja" Argentine je, da je Truman odpoklical poslanika Bradena in ga za svoje delo povišal v načelnika latinsko-ameriškega oddelka državnega departmenta. Poveril mu je baje nalogo, da "demokratizira" latinske republike. Toda senatni odsek za zunanje zadeve se temu nekaj upira in do sedaj še ni potrdil Bradena, ker baje ne gleda preveč prijazno na njegovo politiko trde pesti, s katero po vseh videzih hoče nadomestiti politiko dobrega sosedstva. Vse to seveda pod krinko demokracije.

Drugi rezultat Bradenovega čiščenja v Buenos Airesu je, da je podpredsednik, vojni in delavski minister polkovnik Juan D. Peron zadnji torek podal svojo resignacijo. V to ga je baje prisilila nasprotna vojaška klika, ki se je čez noč pričela oklepati "demokracije." Prav ta klika ga je do zadnjega časa zvesto podpirala. Peron je potem izjavil, da je zato resigniral, da bo lahko kandidiral za predsednika Argentine pri splošnih volitvah, ki so provizorično določene za prihodnjo pomlad.

Vse to je le na površju. Kaj se skriva v ozadju, je pa drugo vprašanje. Kot je razvidno iz članka Carletona Bealsa, enega najboljših poznavalcev latinske Amerike, ki ga je priobčil La Follettov tednik The Progressive dne 24. sept., se v ozadju tega boja skrivajo ameriški imperialistični interesi, ki hočejo dobiti monopol nad trgovskim letalstvom tudi v Argentini, kakor se polastiti tudi zaveženih nemških podjetij in sploh Argentino prisiliti na razne gospodarske koncesije. V ozadju je baje tudi neka ameriška javnonaprava družba, ki se upira zahtevi argentinske vlade za znižanje cen. Vsem tem interesom, čijih predstavnik je Spruille Braden, služi "demokracija" le kot maska za dosego svojih ciljev in namenov.

Ob zaključku še besedo o Peronu, ki se je v tem boju prelevil v čistokrvnega "revolucionaria." Kot delavski minister je delavstvu namreč dal več važnih koncesij in unije na splošno pridobil na svojo stran. Grmi tudi proti kapitalizmu in izkoriščevalcem, posebno proti tujemu kapitalu. Toda zameril se je tudi domačemu kapitalizmu, kajti drugače bi se domača buržvazija ne postavila proti njemu. Po vseh videzih je ta človek zelo spreten, zmožen in drzen demagog z močnimi diktatorskimi ambicijami. Na daljavo izgleda kot nekak argentinski Huey Long.

Glasovi iz naselbin

POROČILO O ŽRTVAH V STARI DOMOVINI

Chicago, Ill.—Prejela sem pismo od mojega sorodnika Ivana Kobeta. Datirano je v Ljubljani, dne 9. septembra 1945, in se glasi:

"Draga Mary!

Gotovo Te bo iznenadilo moje pismo. Po tolikih letih trpljenja in preganjanja se oglašajo ljudje iz stare dežele, o katerih si že gotovo mislila, da so že strohneli pod okupatorsko strahovlado.

Štiri leta ena same Golgote so za nami; veliko smo pretrpeli in prestradali po zaporih, internacijah itd., ter bili izpostavljeni fašistični zveri na milost in nemilost, katera je redčila naše vrste. Toda kljub temu smo zdržali v stalni borbi proti zveri, katera je hotela zasužnjiti vse svobodoljubne narode, posebno pa še nas, Slovane. Toda mi se nismo podali—zmagali smo!

Zgodovina bo pisala, kako se je uprl najmanjši narod na svetu stokrat močnejšemu sovražniku in junaško doprinašal vsestranske žrtve in tako velike kot noben narod v primeri z njegovo veličino.

Vsak Slovenec in Slovenka sta lahko ponosna, da sta sin in hčerka tako junaškega naroda!

Okupator je porušil neštetо naših domov in pobil neštetо naših sinov in družin s pomočjo naših domačih izdajalcev. Te izvržke človeške družbe ne štejemo za Slovence in bodo prejeli zasluženo plačilo, kateri ga še niso. Zgubili smo do malega vse, ostala pa so nam še življenja in neomajana vera in zaupanje v boljšo bodočnost.

Ne da se popisati grozot, katere je moralo prestati naše ubogo ljudstvo. Samo italijanski fašisti, da ne govorim o nemškim, so v Sloveniji pobili preko 23,000 oseb, pogrešano pa jih 18,000, interniranih in zaprtih je bilo preko 56,000, tako da je sedaj 20,000 oseb nesposobnih za delo. Materialna škoda pa je neprecenljiva. V vsej Jugoslaviji jo cenijo na 61 milijard dolarjev. To so številke, ki so jasna priča, kaj je delala podivjana fašistična druhal pri nas.

Danes je nastopila doba miru. Sedaj, ko ne pokajo več puške, smo prejeli vsi za delo, da popravimo vsaj za silo našo porušeno domovino, katero nam je fašistična zver uničila. Hočemo novega življenja, hočemo živeti v novi Jugoslaviji, nočemo več starega sistema, ki smo ga imeli pred vojno. Zato smo si zbrali za voditelja našega Tita, njega, kateri se je boril v vrstah naših herojev. On nas bo popeljal po tej poti v boljšo in mirno bodočnost.

Gotovo Ti je znana žalostna novica, da je bil Tvoj brat Rudi Darovec žrtev. On je padel za svobodo domovine. Okupatorska nemška roka mu je pretrgala nit življenja pri Višnji gori. Slava junaku!

S Francetom sem govoril v Ljubljani.

Iz Italije, kjer sem bil v internaciji, sem Ti pisal l. 1943, in sicer s posredovanjem Rdečega križa. Ne vem, ali si prejela pismo ali ne. Sedaj se nahajam v Ljubljani. Tu živi tudi moja sestra in prav tako polsestra. To je cela naša družina. Zgubili smo vse razen nekaj pohištva. Sreča je, da sem sam. Ako bi imel družino, bi bila stvar še bolj pereča. Pozdravlja Te Ivan Kobe."

Od sedaj naprej bomo dobivali mnogo pisem, ki bodo naznanjevala žalostne novice . . .

Ubogemu slovenskemu narodu, ki je toliko pretrpel, kljub temu pa pogumno zre v bodočnost, moramo ameriški Slovenci pomagati, kolikor je v naši moči!

Mary Andreas.

RAZNE VESTI

Bridgeport, O.—Dne 3. oktobra zvečer se je vrnil domov po več kot treh letih John Luzar, sin družine Louis Luzar. Bil je v vojnem metežu preko morja, in sicer v Afriki, Siciliji, Franciji in Nemčiji. Doma je bil nekaj dni, potem pa je šel v Indiantown Gap, Pa., kjer bo odpuščen iz armade.

John je bil vpoklican k vojakom že pred Pearl Harborjem, nato pa odpuščen radi starosti, takoj po napadu na Pearl Harbor pa je bil zopet nazaj poklican. On je član društva št. 640 SNPJ, njegovi starši pa št. 13.

Z Johnom sva se dopisovala do zadnjega. Bil sem zelo presenečen, ko sem prejel njegovo prvo pismo. Od tedaj do pred mesecem dni sva se stalno dopisovala. On je edini izmed tutajšnjih vojakov, ki je pričel in do zadnjega izdržal.

Dobrodošel med nami, John! On je vesele narave. Ko smo se pred leti peljali na prvi ohijski dan SNPJ v Cleveland, je nas vse skupaj med vožnjo na busu zelo zabaval, tako da je bilo veselja in smeha na koše.

Nekaj tednov poprej pa je prišel domov Frank Blatnik ml., ki je bil v armadi toliko časa po Pearl Harborju kot John Luzar. Frank je tudi prebil veliko časa v Angliji, Franciji in Nemčiji. Izgleda zelo dobro. V društvo št. 13 je vpisal tudi svojo soprogo, s katero se je oženil v Arkansasu, ko je bil tam nastavljen. Ona je prva, ki je prebila led nove kampanje in zaeno prva članica društva št. 13, ki se je zavarovala za obdarilno polico v znesku $1000.

Da, kampanja bi tudi pri nas lahko prilično dobro uspela, samo potrebna bi bila kooperacija od vseh članov in članic. Seveda, to je delo, toda samo od sebe se nič ne naredi, tajnik pa tudi ne more delati čudežev.

Na seji podružnice št. 33 SANSa, katera se je vršila v nedeljo, 7. oktobra, je bilo sklenjeno, da bomo priredili 24. novembra plesno zabavo za takojšnjo pomoč jugoslovanskemu narodu. Prireditev se bo vršila v Društveni dvorani v Boydsvillu. Apeliramo na vsa društva in posameznike v teh krajih, da se omehčajo in priskočijo na pomoč svojim bratom in sestram v stari domovini.

Joseph Snoy.

S POTA

Pred časom sem obljubil, da bom poročal o obisku v bližnjem Duluthu, medtem časom pa sem šel že v drugič na pot, namreč bil sem na seji federacije minnesotskih društev SNPJ, ki se je vršila na Elyju, Minn.

Ker ni moj posel poročati o seji, temveč zapisnikarja, naj samo pristavim, da so se sestre SNPJ dobro izkazale za splošno korist SNPJ. Pripravile so prav dober prigrizek po seji.

Na seji je bila precej lepa udeležba zastopnikov in zastopnic in so razpravljali o splošnih zadevah.

Ker sem zadnje čase bolehen in me tare starost, ne morem izpolniti moje obljube, da bi natančneje poročal o mojem potovanju in prav tako se moram tudi danes omejiti le na kratko poročilo.

Sedaj pa nekaj besed o smrti brata Johna Debeljaka iz New Dulutha, Minn. Pokojnik je bil član društva št. 205 SNPJ. Rojen je bil blizu Velikih Lašč na Dolenjskem. Tu je bil krojač in trgovec. Ob smrti mu je bilo 59 let.

V času njegove bolezni sem ga večkrat obiskal v bolnišnici St. Mary in pripovedoval mi je, da se je nakopal bolezen prva leta, ko je delal v rudnikih v železnem okrožju.

Imel je tudi velike težave, ko je pričel s krojačnico, pozneje pa se je prilično opomogel, toda kaj pomaga, ko pa ni bilo zdravja. Dva sina sta v službi Strica Sama, eden pa ima svojo lekarno v Minneapolisu.

Potem je toliko ozdravil, da je sam obiskoval zdravnika, pri katerem ga je zalotila smrt. Čakal je v zdravnikovi čakalnici, da pride na vrsto, a nenadoma se je poslovil s tega sveta za vselej.

Pokojnik je bil zelo priljubljen, kar se je izkazalo pri njegovem pogrebu, kajti udeležilo se ga je veliko ljudi. V zadnje slovo so mu prijatelji in sorodniki poklonili tudi veliko vencev. Pogreba sta se udeležila tudi dva njegova sina, dočim je tretji nekje v Nemčiji in se seveda ni mogel posloviti zadnjič od svojega očeta.

Tako je življenje! Danes smo tu, jutri nas ne bo več. Neka vojaška pesem pravi: "Al' na polju, al' na cesti, Bog zna le v katerem mestu . . ."

V kolikor je meni znano, pokojnik zapušča poleg soproge samo omenjene sorodnike.

Matija Pogorelc.

SMRT ČLANA SNPJ

Midland, Pa.—Dne 5. oktobra je tu umrl Jožef Presto v starosti 72 let. Bil je član društva št. 464 SNPJ. Doma je bil od Višnje gore na Dolenjskem. V Ameriko je prišel l. 1905, in sicer iz Nemčije, nakar mu je čez osem mesecev sledila družina. Njegova žena je bila Nemka, s katero se je oženil v Nemčiji. Ona je umrla l. 1932 v Lincoln Hillu, Pa., pokopana pa je bila v Washingtonu, Pa., kjer je pokopan tudi njen mož.

Pokojnik zapušča pet hčera tu, eno pa v Nemčiji, ako je še živa. Ona je namreč ostala pri teti, medtem ko je ostala družina l. 1906 prišla v Ameriko. Nadalje zapušča štiri zete, in sicer sta dva v ameriški mornarici, eden v armadi, eden je pa doma, ter šest vnukov.

Jožef Presto je delal v Nemčiji v premogovnikih in prav tako v tej deželi. Zadnjih deset let pa ni delal, ker je precej onemogel in nadlegovala ga je tudi naduha. Bil je ustanovitelj društva št. 617 in večletni predsednik.

Pred tremi leti se je preselil v Midland k svojim hčeram ter prestopil k našemu društvu. S pokojnikom sva se dobro poznala in večkrat mi je potolažil, da se slabo počuti. Bil je naprednega mišljenja in se boril za delavske pravice. V bivši Avstriji je služil vojake štiri leta, eno leto pa je bil na Madžarskem, to je bilo tedaj, ko se je Madžarska upirala Avstriji.

V imenu društva št. 464 SNPJ izrekam globoko sožalje sorodnikom, pokojniku pa naj bo lahka ameriška zemlja!

Anton Russ.

Nemško ljudstvo plačuje strašno ceno za nacijske zločine in za svojo lahkovernost. Danes vlada po vsej Nemčiji največji kaos in tudi velika lakota. Na sliki je videti otroke in odrasle, ki pobirajo premog na pomolih v Hamburgu.

Četvorica govornikov, ki so nastopili na velikem shodu CIO v Philadelphiji. Organizirano delavstvo je na tem shodu zahtevalo sprejetje Murray-Wagnerjevega zakonskega osnutka za polno uposlenost. Od leve na desno so na sliki: Abe Forbas, notranji pomočnik, senator Francis J. Myers, gl. tajnik CIO James B. Carrey in senator Joseph F. Guffey.

IZ TORONTA

Toronto, Kanada.—V Prosveti sem čital članek, v katerem je rečeno, kako se angleški odvetniki trudijo, da bi rešili vešal tisočkratnega morilca Josepha Kramerja.

Ne bom se podajal v podrobnosti, toda prav nič se ne bi čudil, če bi tega zločinca Angleži za nameček še odlikovali. Seveda, če bi on pobil toliko Angličanov kot je Slovanov, potem bi drugače postopali z njim.

Vse kaže, da se ne zdi Angležem in ostalim zapadnim narodom nič škoda, če kdo pobija Slovane na debelo. Saj vidimo, kako sedaj postopajo z Jugoslavijo. Slišal sem, da je bil tovor sladkorja namenjen v Jugoslavijo, toda izložili so ga v Grčiji. Prav tako so dali Italiji veliko motornih vozil, katera so bila namenjena za Jugoslavijo.

Ako bi bila v minuli vojni Jugoslavija na strani sovražnikov, kakor je bila Italija, potem pa bi menda dobila od zaveznikov, kar bi hotela. Jugoslavija jim je bila dobrodošla le toliko časa, dokler so jo potrebovali. To je zlasti očitno demonstriral bivši angleški premier Churchill. Poprej je hvalil Jugoslovane, potem, ko je bilo vojne konec, jim je pa obrnil hrbet.

Osel gre samo enkrat na led in tako ne bodo več Jugoslavije spravili na led, kajti Slovani si bodo dobro zapomnili, kako je zapadni svet postopal z njimi v minuli vojni.

Anton Hren.

GLAS PRIJATELJA

Cortland, O.—Moj rojak in prijatelj Frank Zuzek je pred časom iskal v Prosveti svoje prijatelje. Jaz sem takoj pisal pismo in končno prejel odgovor. Ne vem, zakaj ni sam pisal, temveč njegov prijatelj E. Kasunich.

Z Zuzkom sva doma iz Bača, pošta Knežak na Pivki. Pred petimi leti sva v stari domovini nekaj noči skupaj spala.

Pismo se glasi:

"Dragi Vincent!

Odgovarjam Vam v imenu Vašega prijatelja Franka Zuzka. Zelo je bil vesel Vašega pisma in želi, da mu zopet kaj kmalu pišite. Zelo mu je žal, ker Vam ne more sam pisati, toda upa, da Vam bo lahko kmalu pisal. Tu se mu ne godi nič hudega in nepotrebuje ničesar. Njegova rojstna vas je uničena."

Vincent Tomsich.

ČASOVNI KOMENTARJI

Chicago, Ill.—Po kratki bolezni se je zadnji teden poslovil s tega sveta poznani Frank S. Tauchar. Zgodilo se je tako hitro, da so njegovi prijatelji in znanci, ki so se pripravljali, da ga obiščejo v bolnišnici, začudeno zastrmeli in zmajali z glavami, kakor da ne bi mogli verjeti, da je za vselej utihnil tisti prešerni, malone huronski smeh, ki je neprenehoma spremljal pokojnika.

Smej se in svet se bo smejal s teboj . . . Priporočljiva recenica, kdor se jo more osvojiti! Tauchar se je tega motta zvesto držal do zadnjega, toda s tem ni rečeno, da se oni, ki se na zunaj vedno smejejo, nikoli v srcu ne jočejo . . .

Vsako pušico—zbadljivko je strl s smehom . . . Nekoč sem bil priča, ko je padla zbadljivka na račun njegove bivše žene o kateri sam ni nikoli dejal slabe besede. Pušico je zadušil z gromovitim smehom. Tedaj sem se vtaknil vmes in ga vpr šal, če je res njegov smeh ta pristen kot se zdi na površ "Kako pa ti veš, da ni? . . ." odgovoril, toda predno sem in priliko kaj reči, je bušnil v ko gromovit smeh, da se je treslo in z njim vred smo se smejali.

Res da je pokojnik živel ke vrste bohemsko življenje, je proti koncu njegovega živ nja že mejilo na fatalizem, v dar pa je bilo plodovito, b plodovito kot pa mnogih, ki svetijo na površju in mo žvenkljajo s srebrom v že Kdor tega ne verjame, naj p lista Družinske koledarje Majske glase. V njih je za sano njegovo delo. Časten spomin!

*

Po "polomu" konference nanjih ministrov Zedinjenih žav, Britanije, Rusije, Kitaj in Francije je stopil ameri državni tajnik Byrnes pred krofon in krivdo za izjalov naprtil Rusiji. Enako so sto ostali zunanji ministri. Nek ri direktno, drugi indirektno resnici pa je prišlo do raz zato, ker je hotel anglo-am ški blok potisniti Sovjetsko sijo v zadnjo klop, seveda ki so največ doprinesli gi nad nacifašizmom, se dajo, četudi se jim prikrito zi z atomsko bombo.

*

Za Byrnesom je po radiu voril John F. Dulles, ki je glavni Byrnesov svetovalec londonski konferenci. "Dulles velik reakcionar in je vel pripomogel do razdora. Po jem povratku iz Londona je jal: "Mi smo edina velesila svetu, ki ni fizično in duše izčrpana, zato smo poklicani, obnovimo pametno vodstvo vsem svetu." Z drugimi be dami se to pravi, da smo Ar ričani fizični in duševni veli ni, zato le mi lahko "koman ramo" svet in nihče drugi. se je čuditi, če so se Slovani katerih imenu je govoril Mo tov, takemu stališču energi postavili po robu?

*

Kadar kdo govori o duše veličini ameriškega naroda, spomnim na marsikaj. Spo nim se na duševno praz profesionalcev, na duševno post študentov in mladine splošnem, spomnim se na ne ga bedastega radijskega ko dijanta, ki čveka take neum sti po radiu, da bi mu pame človek na mestu zamašil u toda on dobiva $3000 na te za svoje oslarije; spomnim na politično nezrelost ameri ga delavstva, na vse tiste čre ke, ki po radiju prodajajo "b jo besedo," dalje na vse "k marje," ki služijo milijone raznimi zdravilami, ki pa n zdravila, temveč čestokrat b škodujejo ljudem kot korist

Toda kaj bi našteval in c soval našo "duševnost." Amerika je bogata, njena ind strija prvači nad vsemi indus jami na svetu, za razvitje d ševnosti pa bo treba še pre "možganskih medecin," kak pravi naš Tone Zornik iz Per sylvanije.

*

Ko že govorim o duševno o veličini naše mentalite, citiram pismo nekega poznan ga rojaka in komentiram z n kaj besedami o cirkularjih, jih je poslal v prigibu pa šuro in cirkularje, ki sem

(Dalje na 3. strani)

FAŠISTIČNI DOMOBRANSKI TEROR NAD SLOVENCI

(Nadaljevanje.)

III

Toda trpljenje žrtev še ni bilo končano. Kar se je pozneje zgodilo, to so nemški sadisti fotografirali. Pred menoj leži 9 fotografij, ki nazorno kažejo, kaj se je zgodilo. Žrtvi so položili na tla z glavo na štor odsekanega drevesa. Dva vojaka sta nategnila roke in ga držala trdno na štoru. Tretji, podoficir, si je slekel bluzo in z mesarsko sekiro odsekal glavo. Slike nazorno kažejo, najprej zamah, potem kako je sekira padla na tilnik, kako je glava odpadla, dalje kažejo slike dve glavi, ležeči v travi, potem obe trupli obglavljeni na tleh, kono pa obe glavi postavljeni na riizo, ena ima na glavi titovko in med zobmi cigareto.

Ljudem ledeni kri, ko morejo reti to strahoto. Zdi se, da jim staja tudi utrip srca. Huronko kričanje zveri spremlja to ošastno strahoto.

Nihče se ne zgane proti temu. Tudi ne "Straža ob Soči," ki odeluje s temi hitlerjevskimi vermi. Zakaj tudi to je v sklou fašistično-domobranskega teorja nad Slovenci v Primorju.

Teror na Gorenjskem

Po zelo nepopolnih spiskih, estavljenih po nemških uradih razglasih, je bilo v Begunjah za usmrtitev določenih in otem večji del v Begunjah pa udi po drugih krajih ustreljeih od 20. VIII. 1941 do 5. IV. 944 uradno vsega 965 talcev. d časa, ki ga tu obravnavamo, rej od septembra 1943 dalje, bilo vsega skupaj ustreljenih 0 talcev, teh pa mnogo že iz Ljubljanske pokrajine," predem iz Ljubljane, in to na onovi podatkov, ki so jih dobili emci od svojih novih slovenih hlapcev. Po uradnem razasu od 8. I. 1944 so bile ustreze zaradi dejanj "razbojnin in pripadnikov OF," izvrena od 31. XII. 1943. dalje, eče osebe, ki seveda niso bi v nobeni zvezi s temi, dejai:

Accerboni Mario, Trst; Brcar anc, Št. Rupert; Beljan Kaol, Jesenice; Brizilj Ivan, Zg. obrava; Brus Milan, Ivan Florančič, Suha; Viktor Gionetti, anina; Franc Golob, Paproče; orjan Janc, Sp. Vesnice; Ivan erlin, Gradiše; Stanislav Kozol, Jesenice; Leopold Krašovec, ušinja vas; Jabok Lovšin, Vice; Ivan Latcer, Kropa; Anton edvešček, Jesenice; Franc frak, Gabrik; Ivan Nosan, Goenja vas; Karl Okoren, Litija; an Petrič, Šiška; Josip Požar, anc Rahoj, Grduni; Anton oje, Vrbica; Julij Apparavelli, asa; Ladislav Simčič, Svečje; ojan Šinigoj, Ljubljana; Anton ler, Franc Šuštar, Kresnice; arel Cezenj, Guerian Trussini, rst; Vincenc Uršič, Slovenska as.

Po razglasu od 15. I. 1944 so li usmrčeni zaradi "v zadnjih nevih od banditov izvršenih morov in sabotažnih dejanj:" Ciril Bajt, Loka; Davorin Braž, Kranj; Gabrijel Erlah, Bonj; Viktor Hindl, Vinodol; arjan Jenec, Kranj; Franc Kočar, Tirna; Stanislav Kranjc, etnje; Mirko Lušnik, Brežice; alentin Mencinger, Savica; ndrej Mubi, Potoče; Franc Pek, Kandrše; Jakob Podobnik, aze; Josip Planinšek, Litija; an Ovca, Glogovice; Franc ok, Litija; Albin Zajc, Anton dja, Bohinj; Albin Sušnik, esenice, Franc Tišler, Litija; sip Majcen, Prelog; Ivan Mraž, Kamlje; Stanislav Kocelj, odice; Alojz Pečnik, Črni poik; Franc Tekavc, Zagorice; ajmund Vreček, Kranj; Ivan uzelj, Gor. Pirniče; Ivan Trovnik, Rakovnik; Mihael Juant, Holm; Luka Vizjak, Jesece; Frank Golob.

Ta razglas se konča z izjavo: Gorenjci, zahvalite se za to anditom in njihovim pomagam! Usmrčeni bi danes še živeli, ako se ne bi zgodili ti strašni napadi in zahrbtna hudodelstva."

Po razglasu od 18. I. 1944 so bili usmrčeni:

Ivan Bazanese, Višnja gora; Bogomir Ličen, Ljubljana; Franc Bregar, Ljubljana; Anton Brenk, Ljubljana; Ivan Dobrovšek, Ljubljana; Nikolaj Dobrič, Ljubljana; Franc Dolinar, Uršna sela; Alojzij Dolinšek, Ljubljana; Vincenc Drapek, Ljubljana; Gabrijel Gomišček, Ljubljana; Jakob Guzelj, Karel Hiti, Kočevje; Alojz Jakše, Ljubljana; Franc Jevec, Ljubljana; Franc Juršec, Ljubljana; Josip Kadunc, Ljubljana; Karel Kalteneger, Ljubljana; Mihael Majhen, Stanislav Klinc, Albin Kobolj, Leopold Koder, Franc Kramer, Nikolaj Kramer, Josip Krajnc, Ivan Kroupa, Ivan Lauer, Miroslav Lemut, vsi iz Ljubljane.

Po razglasu od 21. I. 1944 so bili usmrčeni:

(Se nadaljuje.)

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani)

prejel iz 'Moskve.' Toda ne iz ruske Moskve, kjer so v času idijotskih carjev uspevali Raztutini in drugi šarlanti, temveč iz naše Moskve, ki jo imamo v državi Idaho, USA.

To, kar ponujajo šarlanti iz Moskve, Idaho, bi še Culukafri težko pogoltnili. Vsakdo, ki ima malo več kot kokošje možgane, bi lahko vedel, da se ti šarlanti norčujejo z ameriške ljudske mentalitete. V sedanji Rusiji bi s takimi šarlanti hitro obračunali, dočim v Ameriki, ki se tako postavljamo s svojo izobrazbo in hočemo vsiliti svojo demokracijo posebno "necivilíziranim," balkanskim narodom, takim šarlantim dovoljujemo, da si polnijo svoje žepe na račun ljudske ignorance."

Radovedno sem pričel brskati po brošuri in cirkularjih, ki so dali povod zgornjim sarkastičnim besedam. Naj citiram samo nekaj stavkov, ki kažejo srednjeveški hokus-pokus, ki ga širi organizacija "Psihiana" med ameriškim ljudstvom. Kakor že omenjeno, ima "Psihiana" svoj sedež v Moskvi, Idaho.

"Jaz, dr. Frank B. Robinson, nadškof organizacije 'Psihiane,' sem odkril moč Boga. Ali se zopet povračamo v dobo čudežev? Neki mož je bil vse svoje življenje ubog, potem pa je stopil v zvezo z menoj in čez noč so se spremenile njegove razmere: postal je bogat, srečen in izredno pameten.

Neka ženska je bila revmatična in ležala 17 let v postelji, toda prišla je z menoj v stiko in kaj se je zgodilo? Skočila je iz postelje zdrava in srečna. Čudež se je zgodil tudi z menoj. Ko mi je bilo 43 let, nisem posedoval drugega kot majhno lekarno v Moskvi, Idaho, sedaj pa lastujem dom, ki je vreden $25,000, imam precej denarja na banki, vozim drag avtomobil, sem zavarovan za visoko zavarovalnino etc.

Če želite postati srečni, zdravi, bogati, vpišite se v religiozno organizacijo "Psihiano," toda pošljite najprvo $1. Če odkrijete, da ste odkrili moč Boga, potem pošljite za nadaljnje instrukcije $2.25 vsak mesec, ako pa pošljete naenkrat $25, potem si prihranite $9.75. Pošljite denar in naša organizacija vam bo podelila moč Boga. Zaupajte našim besedam kot so zaupali milijoni. Vložite prošnjo za pristop v organizacijo 'Psihiano' takoj!"

Ni treba komentarja k zgornjim bedarijam, vendar pa je veliko bedastih ljudi, ki podpirajo šarlatane kot je dr. Robinson, ustanovitelj organizacije "Psihiane."

Ni čuda, da se je moj prijatelj, ki je trden svobodomislec, razjezil, ko je čital vabilo, naj pristopi k Psihiani in čez noč obogati z odkritvijo Boga, ki ga prodajajo v Moskvi, Idaho.

Milan Medvešek.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Sovražniki Jugoslavije so aktivni

F. A. Vider

Propaganda proti prerojeni Jugoslaviji je zopet oživela; brez dvoma se bo ponavljala toliko časa, dokler bodo njeni nasprotniki imeli kaj upanja, da izpodkopljejo ljudsko zaupanje do sedanje vlade, ali na kakšen način zanetijo požar civilne vojne. Poleg obo\u017eevalcev monarhije in ljudi, ki so imeli dobro plačane vladne službe, je tudi pridno na delu mednarodna reakcija, katera se silovito boji ljudskega prebujenja po Evropi, in pa Vatikan—zavora vsega napredka—kateri po jezuitsko zavija resnico, češ, da je tam vera v nevarnosti.

Če v Jugoslaviji, oziroma v Sloveniji, kjer je bil narod skrajno pobožen, res postoji kakšna nevarnost katoliški veri, prav gotovo ne bo krivda sedanje vlade, ampak katoliške hierarhije same, ker se je v času najmračnejših dni za jugoslovansko ljudstvo njen predstavnik, škof Rožman, postavil na stran fašizma in proti narodu. Tisti duhovni v Jugoslaviji, kateri so imeli toliko poštenosti in odločnosti, da so se postavili na stran naroda, se ne pritožujejo, da postoji kakšna nevarnost za njihovo profesijo v novi Jugoslaviji.

Med tukajšnje rojake se je pričela iz Rima, dasi navidezno nedolžna, vendar nevarna propaganda potom privatnih pisem od slovenskih izdajic in kolaboratorjev, ki so pobegnili v Italijo. Ti sedaj pošiljajo strup obrekovanja proti partizanom in njihovim voditeljem, češ, kaj so počenjali v času vojne, previdno pa zakrivajo grozodejstva, vprizorjena po domobrancih, belogardistih in naci-fašistih, s katerimi so sodelovali pri mučenju in ubijanju lastnih rojakov. Sedaj, ko so ruske, jugoslovanske in druge zavezniške čete prekrižale račune fašizmu, sedaj bi se ti karakterji nam radi predstavili kot mučeniki, ki potrebujejo naše pomoči. Toda naši rojaki v tej deželi so že toliko poučeni o teh hlapcih tuje reakcije, da se ne bodo dali zapeljati. Mi jim svetujemo, da naj se obrnejo za pomoč na gospodarja, katerima so služili in katera bodo našli v Vatikanu ter Nemčiji.

Jugoslovanska vlada, kakor smo čitali, je že pred več meseci naznanila amnestijo za vse one jugoslovanske podanike, ki so izven domovine in ki v času vojne niso zakrivili zločinov nad svojim narodom, da se povrnejo domov. Kdor tega do sedaj še ni storil, je razumljivo, zakaj ne; zato je tudi prav, da dela pokoro v tujini za grehe, katere je storil nad svojimi brati in sestrami.

Da so se za časa vojne v Jugoslaviji godile stvari, katere bodo mogoče tudi koga med nami, ki ima svojce v domovini, ko nam bo vse znano, presenetile, ni izključeno, toda pozabiti ne smemo, da vojna ni bila domača zabava. Nam, ki nismo občutili vojnih grozot in prenašali nad štiri leta nepopisno gorje kot rojaki v domovini, je pač težko razumeti ali zapopasti, zakaj so se tudi partizani morali posluževati nasilja napram domačim sovražnikom. Ampak narod, kateri se je boril na življenje in smrt proti izredno brutalnemu in najmodernejše oboroženemu sovražniku na dveh frontah, za hrbtom je bil pa napaden od domačih izdajalcev, je umevno, da jim za njihovo judeževo delo ni mogel pripenjati kolajn. Dvomljivo je, če bi bili mi, ali kateri drugi narod na njihovih mestih, postopali drugače z domačimi fašističnimi kolaboratorji kot je postopala ljudska armada.

Vojna sama na sebi je brutalna in zločin nad človeštvom, ampak odpraviti je ne more nihče drugi, kakor ljudstvo samo; in če se to kaj kmalu ne zgodi, je možno, da ni več daleč čas, ko pojdemo vsi v večno lovišče.

TUDI TI SO KRIVI NAŠIH ŽRTEV

Člani Gospodarskega društva in člani upravnega sveta ter nadzorstva Kreditnega zavoda pred sodiščem

Govor javnega tožilca

(Nadaljevanje.)

Nato je povzel besedo javni tožilec poročnik Damjan, ki je v svojem govoru med drugim izvajal:

Tovariši sodniki! Pred nami sedi na zatožni klopi skupina obdolžencev, ki predstavljajo odgovorne organe Kreditnega zavoda, ki so takoj po okupaciji z vsemi silami delovali v korist okupatorja in podpirali ves okupatorski vojaški in civilni aparat in je s pomočjo te podpore utrjeval železno pest okupatorja nad pregánjano in izmučeno domovino. Zapisniki sej upravnega sveta, izvršnega odbora, bančne knjige, računi in drugi dokumenti zgovorno pričajo o vseh mahinacijah in manipulacijah tega zavoda. Kdo so bile te osebe, ki so zastopale večinsko glavnico, večinski sindikat v anonimni Gospodarski družbi? Prva in druga skupina današnjih obtožencev je bila sestavni del članstva Gospodarske družbe. Oglejmo si nekoliko obtožence.

Nato je javni tožilec podrobno razčlenil delovanje vsakega obtoženca posebej. Zaradi pomanjkanja prostora navajamo samo glavne odstavke o industrijalcu Westnu.

Westen August je bil nemški veleindustrijalec. Kdo na Slovenskem ne pozna njegovega imena? Kdo ne pozna lastnika velike tovarne emajlirane posode v Celju in sličnih tovarn še drugje v srednji Evropi, lastnika Kranjske industrijske družbe na Jesenicah in Javorniku, lastnika tovarne kemičnih izdelkov v Hrastniku, lastnika rudnika in topilnice v Topuskem, solastnika železarn v Zenici, rudnika Magnezita v Srbiji itd. itd. Od njega je bila odvisna usoda deset in desettisočev delavcev, nameščencev in uradnikov v Sloveniji ter drugod po Jugoslaviji. Pod Westnom se je pričelo sistematično pronicanje hitlerjevskega kapitala v slovensko narodno gospodarstvo. Westnovo gospodarjenje predstavlja tipično delo pete kolone na slovenskih tleh.

Toda vsi poprejšni režimi v Jugoslaviji so bili za njegovo početje zločinsko slepi. Naj omenim, da so stanovali dosledno najvišji vojaški funkcijonarji v hišah tega petokolonca, da je bil ta petokolonec eden glavnih dobaviteljev čelad in minskih okvirov za bivše jugoslovanske vojske, ki pa je dobavljal predmete sabotirano. Kot značilnost navajam, da je bila večina čelad izdelanih za otroške glave ter za vojsko seveda neuporabna.

Naj navedem še kuriozno dejstvo, da je ta zločinska tvrdka, hlinec socialno čustvovanje do delavstva pred napadom nacističnih hord gradila v bližini Celja sportni stadion in h gradnji naganjala svoje delavstvo z nadurnim delom. Sportni stadion pa je bil dejansko maskirano letališče za pristanek nacističnih avionov. Vojaške oblasti predaprilske Jugoslavije so sicer za to vedele, toda korumpiranost vojaških funkcionarjev, ki so pozneje brez izjeme postali ustaški kolovodje, ni dopustila, da bi dobil narod z razkrinkavanjem tega zločinstva zadoščenje in da bi se mu utrdila vera v možnost obrambe pred hitlerjevsko drhaljo.

Takih primerov je mnogo. Tvrdka Westen je podarila Hitlerju 60 milijonov dinarjev, izmozganih iz krvavih žuljev slovenskega delavstva in to takoj ob nastopu nacizma leta 1933. Hitler sam je pohvalil skupino celjskih veleizdajalcev, češ, da je to najboljša skupina v inozemstvu. Ko je po nastopu Hitlerja neka delegacija izdajalskih celjskih hitlerjancev bila sprejeta pri Hitlerju, je Hitler izrekel za današnji proces pomembne besede: "Grussen sie meinen Freund Westen!" (Pozdravite mi mojega prijatelja Westna.) Vsakemu razumnemu človeku in tudi visokemu sodišču bo to dovolj.

Drug August Westen se nam pokaže na ljubljanskih tleh. Nemški veleindustrijalec se znajde v kreditnem zavodu s 25,500 delnicami in postane največji privatni delničar Kreditnega zavoda. Toda tukaj Westen ne nastopa sam, temveč ima svoje zveste oprode Praprotnikovce, ki so imeli še ostale delnice združene v Gospodarski družbi. Leta 1931, ko se je govorilo o nacionalizaciji Kreditnega zavoda, imajo Westen, Luckmann in njegovi Praprotnikovski oprode že večino 69,250 delnic. V upravnem svetu nacionaliziranega Kreditnega zavoda vidimo imena Westen, Karel Moot, Westnov eksponent Josip Luckmann, ljubljanski Nemec, Andrej Gassner, nemški veleindustrijalec iz Tržiča ter dr. Karol Born, nemški fevdalec iz Tržiča. Pridružil se jim je še Westnov odvetnik dr. Georg Skoberne, celjski voditelj Kulturbunda, ki je bil nedavno obsojen zaradi veleizdaje na smrt.

Ko je državni tožilec tako orisal in razčlenil vsakega obtoženca, je dejal:

Šestega aprila 1941 so Hitlerjeve motorizirane tolpe napadle Jugoslavijo, ki ni hotela postati vazal fašističnih imperialistov. Gospodarski pohod je bila prva oblika napada napram vsem majhnim narodom. Fašizem je hotel preprečiti samostojen razvoj industrializacije malih držav in je hotel napraviti industrijo malih držav za privesek industrije nacistične Nemčije. Fašizem je hotel, da se mali narodi spravijo na stopnjo kolonialnih narodov, a njihovo gospodarstvo, da se, če ne že popolnoma zatre, pa vsaj postavi v popolno njegovo odvisnost. Ta pohod fašističnega gospodarstva se je vršil z nacističnim kapitalom, ki je bil glavni pobudnik za popolno politično nadvlado fašističnih imperialistov.

Razumljivo je, da je nacizem iskal povsod svoje sluge za čim hitrejšo izvedbo tega načrta in da so pri taki fašistični gospodarski politiki v malih državah bogatele posamezne protiljudske klike. Prav te klike so postale glavno oporišče okupatorja in preko njih se je vršilo postopno zasužnjevanje slovenskega naroda. Okoli teh klik se je na Slovenskem zbiralo vse tisto, kar je bilo v nasprotju z lastnim narodom.

Nekdanji patentirani kričači bivših jugoslovanskih nacionalistov so si nadeli modro barvo in so skupaj s svojimi belogardističnimi brati postali najzvestejši sodelavci nacističnih izvržkov. In kaj je končno fašizem? Fašizem je oblast finančnega kapitala, ki je hotel na teroristični način obračunati z delavskim razredom in naprednim delom kmetov in inteligence. Toda to pot je enkrat za vselej propadel. Zato so propadli tudi njegovi sodelavci, domači Quislingi ki sede danes na zatožni klopi in čakajo pravične kazni za judeževe groše, ki so jih prejemali v obliki dividend.

(Konec prihodnjič.)

Italija in polom londonske konference

Rim.—ONA—Premalo bi bilo reči, da je Italija presenečena in prestrašena. Italija se zares boji—pred vsem očividne odtujitve zahodnih zaveznikov in Rusije.

Za Italijo pomeni polom konference, da še ne bo mirovne pogodbe, da se bo nadaljevala vojaška okupacija in da še vedno obstoja nevarnost, da se vrnejo zavezniki k trdim in strogim določbam premirja. Dalje pomeni to, da bo ostala industrija še nadalje paralizirana, da bo vladalo pomanjkanje premoga in da se bodo množile vrste nezaposlenih delavcev. Baje jih je že dva milijona samo v severozahodni Italiji. Grožnja še večje inflacije in draginje še ne bo odstranjena.

Stvar bo imela tudi še druge posledice. Visoki državni uradniki so namigavali te dni vašemu poročevalcu, da se je začela širiti med ljudstvom globoka nevera napram obljubam demokratičnih sil. To razočaranje krepi nevarne sile opozicije, katere izraža na primer list "L'Uomo Qualunque" — človek iz naroda—katerega podpirajo one mogočne plasti, ki so prej bile zaslomba fašizma.

Toda najhujše je v očeh povprečnega Italijana dejstvo, da se pehajo svetovne velesile druga drugi bližje vojni, ki se bo posluževala, kadar izbruhne, atomske energije. Upravičeno ali ne, Italija živi v paničnem strahu pred posledicami londonske polomije.

Grški levičarji na ameriški ambasadi

Atene.—ONA—Centralni odbor gibanja EAM je bil pretekli teden sprejet v avdijenci pri ameriškem poslaniku MacVeachu in mu je predložil pet pritožb, ali bolje prošenj, katerih najvažnejša je bila, da je treba nadomestiti sedanjo vlado.

To je bilo prvič, da so voditelji EAM imeli priložnost, da stopijo v zvezo z ameriškim predstavnikom. Zahtevali so med drugim tudi revizijo volilnih seznamov in preložitev volitev na pomlad. EAM se je tudi pritožil radi preganjanja svojih pripadnikov ter prosil, da se da amnestija vsem, ki se nahajajo v zaporu radi svoje naklonjenosti levičarskim krogom.

EAM je bil zagrozil, da se ne bo udeležil volitev, ako ne pride do ustanovitve nove, bolj reprezentativne vlade. Temu koraku se je pridružila še liberalna stranka, ki tudi želi, kot EAM, da bi bile volitve šele spomladi.

Razmere na Madžarskem

Budimpešta. — ONA — Predpriprave za občinske volitve na Madžarskem so bile izvedene na demokratičen način. Morda je značilno za to, da so skoro vsi madžarski časopisi prinašali v zadnjem času obširne članke iz zunanjega sveta in na dolgo in široko obravnavali demokratične institucije v teh deželah.

Priznati pa je treba, da so tudi reakcionarne sile zagnale ob tej priliki mogočno ofenzivo. V Budimpešti sami služi kot opora reakcije približno 50,000 oseb, ki niti registrirani niso. Povečini so Rumuni, Poljaki, Grki in Italijani, ki so se vtihotapili v deželo in se zdaj preživljajo s prekupčevanjem na črnem trgu. O njih se more reči, da so desničarski begunci.

Poleg teh se opira desnica tudi na del stranke malih kmetov, katerih prvaki so v zasebnih razgovorih priznali, da se ravnajo po navodilih Tiborja Eckhardta, ki se zdaj nahaja v Združenih državah in je bil že često obtožen naklonjenosti nacistom.

Zanimivo je naslednje: V vaseh, ki obdajajo Budimpešto, je prebivalstvo odklonilo pokoriti se uradnemu povelju, da odstrani na svojih hišah svastiko, kljukaste Hitlerjeve križe. Večina prebivalstva v vaseh, ki tvorijo ta obroč okrog madžarske prestolnice, je nemška, ali pa vsaj nemškega pokolenja.

Za gospodinje

Jota

Primorski recept

En funt rdečega fižola, pokrit z vodo, naj se moči čez noč.
4 žlice masti
2 veliki, sesekljani čebuli
2 funta zrezane sveže svinjine
1 žličico soli
¼ žličice popra
pol kupice tople vode
2 funta kislega zelja
2 bokala (kvorta) vode
2 žlici masti
2 žlici moke

Pristavi namočeni fižol; dodaj dovolj vode, da bo pokrit; kuhaj, da se zmehča, a ne da se razkuha.

Medtem razbeli štiri žlice masti v ponvi, narumeni v njej sesekljano čebulo in vrzi vanjo zrezano svinjino. Mešaj, da se lepo ocvre, posoli in popopraj, zalij, pokrij in pusti, da se počasi praži.

Skuhaj kislo zelje; rabi toliko vode, da bo pokrito, a ne da plava v vodi. Če je treba, ga posoli. Kadar je zelje kuhano, naredi na dveh žlicah masti prežganje iz dveh žlic moke in ga vsuj v zelje; vmešaj v zelje fižol in svinjino in pusti, da stoji na toplem vsaj pol ure in se vonjava izenači.

Ta predpis zadostuje za osem porcij.

Serviraš lahko z žganci ali pa z zmečkanim krompirjem.

Juha iz suhega graha

Drobno zrezano veliko stebelce pora (leek)
pol žlice soli
dva kvorta vode
pol kupice masla
1 tenko zrezan velik koren
1 drobno zrezana zelena paprika
2 zrezana stroka zelene
1 sesekljana čebula
1 kupico odcejenih paradižnikov
pol kupice smetane

Dodaj namočenemu grahu vodo, posoli in kuhaj, dokler ni grah povsem mehak. Tedaj ga stlači skozi sito in vlij zopet v lonec. Raztopi maslo v ponvi, opraži v njem korenje, papriko, zeleno, čebulo in por in pokrij, dokler ni omehčano. Vrzi v grah, dodaj paradižnike in pusti počasi kipeti deset minut. Tedaj vmešaj smetano in takoj serviraj.

—C. G.

Širom dežele je zdaj v teku zbiranje prostovoljnih prispevkov za Community War Fund. Ob zaključku kampanje se ta sklad porazdeli deloma med domače lokalne dobrodelne organizacije, deloma gre za vzdrževanje vojaških kantin ali centrov po mestih, deloma (več kot polovica) pa gre za financiranje pomožnih akcij za dežele, prizadete po vojni. Priporočljivo je, da vsakdo daruje v ta sklad za lečenje ran človeštva. Kot potrdilo za svoj prispevek bo prejel pero od perutnine. Kvota za vso deželo znaša blizu četrt milijarde dolarjev.

IZZA KONGRESA

Zgodovinski roman

Spisal
dr. Ivan Tavčar

(Nadaljevanje)

"Prismoda! Ali naj mojo mater kap zadene, če bi se odpovedal? Tu gre za vljudnost in drugega nič! S tabo danes ni mogoče govoriti!"

"Zatorej pa grem!"

"Pojdi, griža, kamor hočeš! Saj je itak čas, da zlezem v praznično obleko, ker sem danes pri cesarju povabljen!"

"Sramuj se!"

"Adijo!"

"To ti je danes ošabno in dolgočasno!"

S tem vzdihom se je pričel Andrej Smole pripravljati na cesarjev obed. Zlezel je v praznično obleko in v modri frak z rumenimi gumbi. Postajal je bolj in bolj slabe volje. Opoldne mu je mati, katere se je še vedno bal, kategorično povedala, da se mora oženiti in da je Češkova Fina ženska, kakor si je boljše ne more želeti. Dostavila je, da je s staro svojo prijateljico že govorila, tako da so mu razmere uglajene še prej, nego je z dekletom izpregovoril kako besedo. Ko se je napravljal, mu je vse to brodilo po glavi.

"Kakor telička me tirajo na trg!" je godrnjal, "a prodati se ne dam!"

Točno ob štirih je pridrdral Češkov voz. V tistem hipu je vstopila sivolasa mati v sinovo sobo. S plamtečim očesom ga je pregledala od nog do glave. Objela ga je. Bila je ginjena in malo, da se ni zjokala.

"Pametno se obnašaj, Andrej!" je izpregovorila zamolklo. "Ne bodi pretrd! Bodi mehak in ne greni življenja stari svoji materi! Če zatisnem oči, moj Bog, kaj če biti potem! In ženske roke tako zelo potrebuješ, ker si predivji, Andreas, predivji!"

Poljubila ga je na lice: "Danes je važen dan za Smoletovo hišo! Andreas, tega nikdar ne pozabi!"

Že so ji tekle solze po suhem licu.

"Sitni ste, mama!" je zastokal ter se izvil iz njenih objemov. Ko je sedel v vozu, se mu je zdelo, da vse gleda za njim in da vsakdo ve, kam se pelje in po kaj. S tesnim srcem je stopal v Češkovi hiši po stopnicah navzgor. Pri stanovanju je rahlo pozvonil. Odprla mu je stara Lenka, in Andrej je takoj opazil, da ji niso neznane skrivnosti današnjega dne. Gledala ga je čudno ljubeznivo, prav ko da je že član Češkove obiteli.

Vzela mu je plašč in klobuk ter kazala največjo postrežljivost.

"Kdo je doma?" je vprašal osorno.

"Gospodična Fina!" je odgovorila sladko. In s sramežljivim smehom je pristavila: "Pa nič ne de! Le vstopite, gospod Andrej!"

Sama je odprla vrata ter naglas izpregovorila: "Fina! Gospod Andrej je prišel!"

Če je bilo mogoče slabo njegovo voljo še povečati, povečala jo je služkinja z zoprnim svojim vedenjem. Vstopivši v sobo, je opazil, da je bil obisk pri domačem dekletu. Mlad človek je sedel tik mize, a ni se mnogo zmenil za prišleca. Komaj da je vstal, ko je bila gospica tudi vstala.

Smole vpraša: "Kje je oče, bo li kmalu pripravljen?"

"Mislim, da kmalu!" je odgovorila tiho.

Tujec je imel občutek, da je morda odveč v družbi. Ozrl se je po Andreju. Ni mu ugajal; bil je prepričan, da ima pred seboj mestnega gizdalina, ki prejkone nikakega dela ne ljubi.

Hotel se je posloviti: "Gospica, zame je čas, ker se moram še danes odpeljati v Kranj!"

"Že odhajate?" se je začudila hinavsko. "Toda prej mi dovolite, da vas seznanim z gospodom Smoletom!"

Mladenič iz Kranja se je nerodno priklanjal.

"Andrej, tu ti predstavljam gospoda Fidelisa Terpinca iz Kranja. Prpioročite me očetu in materi! In srečno se vozite!"

Spremila ga je do vrat.

Ko je odšel, vpraša Smole: "Kdo je ta človek?"

"Trgovčev sin iz Kranja! Pozna se mu, da je z dežele! Pa ima dobro srce! Očeta sta se seznanila nekje, a ne vem kdaj!"

"Dolgočasen je videti! Skoraj nič ni govoril! Samo vame je gledal, da mi je bilo prav všeč, ko si prišel!"

Sedel je k nji na zofo. Čutil je, da se bliža odločilni trenotek. Tudi ona je lahno slonela na svojem sedežu in dvigale so se ji prsi. Oko se je ujelo z očesom, in tedaj je dekletu zakipela kri, da se je kar videlo, kako se je razširila od vrata po belem obrazku navzgor do kodrastih las okrog čela.

"Ne glej me tako!" je prosila.

Skoraj se mu je smilila, da ni mogel izpregovoriti besede, s katero bi ji bil morda ranil srce. V svoji zadregi je pograbil po listu, ki je ležal na mizi.

"Kaj je to?"

"Gledališki list!"

"Si bila v gledališču včeraj? Kaj so igrali?"

"Čitaj sam!"

Vzel je v roko zmečkani list, rekoč: "Poglejmo torej, s čim so Muze osrečile Ljubljano pri včerajšnji predstavi!"

Glasno je čital:

Mit hoher Bewilligung
wird heute den 4. Februar 1821 die hier anwesende Schauspieler- und Sänger-Gesellschaft
unter der Direktion des
Carl Waidinger
im hiesigen landständischen Schauspielhause
zum Vortheile der Schauspieler
A. Wanderer und J. Bretsch
zum erstenmale die Ehre haben aufzuführen
Die Haarlocke, der Ring, und die Buchstaben
oder
Der Richter unm Mitternacht in der Waldhütte.
Ein Ritterlustspiel in 3 Aufzügen, nach einer wahren Geschichte frei bearbeitet von Čuno, Verfasser der Räuber auf Maria Kulm etc. etc.

Porogljivo je vzkliknil: "Kaj takega ugaja Josipini Češkovi?"

Milo je gledala: "Reveža sta Wanderer in Bretsch! Otroke imata!"

"Vodilo te je usmiljenje! To te opravičuje! Sicer pa sta tudi milo prosila!"

Ob koncu gledališkega lista je bilo čitati:

(Dalje prihodnjič)

Črtice in povesti

Spisal F. S. Finžgar

(Nadaljevanje)

Ko se je vračal, se je oziral po postrešču, da mu da denar, naj ga ponese k "Beli lisici." Ali domislil se je, da bi morda postrešček kaj sumil, da lahko komu pove in omeni—in tako bi stvar prišla na dan. Ne, ne smem. Sam stopim tja, sedaj še ni nikogar, izpijem vrč in grem—grem za vselej.

Šel je in vesel je bil samega sebe.

Pri "Beli lisici" je bilo res prazno—nobenega gosta.

Toda pri peči je dremala nekdanja prijateljica—lepa citrarica. Žane se je je ustrašil. Kot nekdaj Judež v tempelj, tako bi bil najrajši vrgel denar v sobo in zbežal ter si zatiskal ušesa in pokrival oči, da ne bi videl in ne čul te ženske.

Pa citrarica ga je prehitela. Stala je pred njim z ogljenimi očmi, ki so palile Žanetove sklepe ter jih uničevale. Še vedno je Žane glasno klical v srcu samemu sebi: Gren., grem! Moram! Proč od tod! Samo za časek, za kozarec vina, potem proč — — — — — —

In prišel je kozarec, za njim drugi in tretji.

Še je zakričalo v njem: Žane, beži—beži!

A Žane ni bežal. Omamilo ga je.

In šlo je dalje, zdržema.

Žane se je opijanil od umišljene časti, ki so mu jo prerokovali pijanci, opijanil se je še bolj s strastjo lepe citrarice.

V njegov dom se je naselil dolgčas.

Dolgčas, pust in neznosen, je legel na njegova pisma, dolgčas je sedel v prodajalni za blagajno. Dolgčas je objemal Vando . . .

Vanda! Vanda ni bila žena zanj. Vanda tako šibka; njeni prstki so bili prosojni, na njenem licu ni bilo ognja, njene oči so bile velike in otožne . . .

Brez solza je vedno jokala, vedno ga prosila in dvigala tiste prosojne drobne roke . . . Vanda—tak dolgčas . . .

Tuintam se mu je zjutraj zbudila vest, ko je na postelji podpiral težko glavo. Kakor zimski solnčni žarek so pogledali naenkrat skozi okno lepi spomini. Žane se jih je ustrašil. Niso ga pridobili, odbijali so ga . . . In hitro, kakor žarek skozi meglo, so zopet odpluli, in Žanetu je bilo še gorje. Moral je ven, že zjutraj je moral v gostilno. Objelo ga je z vso silo, zrušilo vso voljo, utopilo vse kesanje.

Vanda je trpela. Samo enkrat se je drznila, da mu omeni besedico. Videla je, kako propada trgovina, videla je šope neodprtih listov; prodajalnica se je praznila, odjemalci so ginili.

Nered je vladal pri uslužbencih, z neredom tudi nezvestoba. Nihče jih ni nadziral; nihče jih ni smel. Žane je tako velel.

Z grozo je Vanda začutila, kako se pogrezajo. Pri tašči je jokala. A ona je ni mogla utolažiti. Otopela je in smrti si je želela.

In tedaj je Vanda varno in rahlo poprosila svojega moža:

"Lepo te prosim, Žane, vsaj eno uro bodi doma v trgovini, sicer bomo izgubljeni."

"Ne boš mi gospodarila!"

Zaloputnil je vrata in prišel drugo jutro izmučen in pijan.

Madona v mali kapelici je gledala često pred seboj bel kip, ki ni vzdihoval, ki ni govoril dolgih molitev. Samo srce je mrlo, srce, mučeno do smrti. In Madona je šepetala temu kipu edino tolažbo, podala ji je s slike roko, kakor bi jo dala sestri in ji rekla: Tudi jaz sem Mati sedem žalosti.

Volitve so minule, Žane je bil razočaran, ubit. Spoznal je sleparje.

Enajst je bila ura v stolpu sv. Petra, ko je Žane v potni obleki, z majhnim kovčegom šel mimo cerkve. Skozi okno je žarela rdeča lisa. Žanetu se je zdela krvava, polna srčne ljubezni. Kakor meč se mu je zdela ta podolgasta rdeča luč, ki mu hoče zastaviti pot, ga obrniti nazaj.

Koleno se mu je treslo. Nazaj, nazaj! Vrni se, k Vandi se vrni!

Obstal je, pogledal še enkrat luč. Začutil je pot na čelu—na ulici je začul drobne korake . . .

Ženska postava se je prijela njegove roke in izginila sta v noč . . .

Drugo jutro je bila Žanetova trgovina zapečatena.

Po predmestju je vrelo. Vse je stikalo glave in bliskoma se je širila novica: Žane v konkurzu—Žane goljufal—Žane izginil s citrarico . . .

Vanda je ob tej vesti vzdihnila, potem pa onemela. Izjokala je že vse solze. Na licih je obležal sled joku, trpljenja in prevare. Pospravila je svoje stvari in šla k stricu.

V njegovi kavarni je dobila službo za blagajničarko. Gostje so se čudili bridkemu smehljaju krog Vandinih ust in očem, ki so bile tako lepe, a tako grenke. Doumel pa blagajničarke Vande ni nihče.

PESNIK

1.

V gradiču Lokvica je po večerji sedela ob težki hrastovi mizi, nad katero je žarel lestenec, polkovnikova družina. Večerja je bila bogata, ker se je prav ta dan vrnila iz velikega mesta najstarejša hčerka Karla, ki je dovršila z dobrim uspehom izpite za francoščino in klavir. Povabljena je bila na večerjo tetka Emi, plemenitašinja, po rodu Slavonka, umirovljeni major pl. Dović, polkovnikov prijatelj, nečak Rudolf, dragonski poročnik, in filozof Ivan. Drugi so bili udje domače družine: dva dečka, dijaka na realki, in tri manjše sestrice.

Družba je bila dobre volje. Gospa polkovnica še prav posebno. Njene oči so ji neprenehoma uhajale na Karlo, o kateri je vsem gostom že po trikrat povedala, kako težki so nauki modernih jezikov, in kako potem ni čuda, da je njena Karlica nekoliko bleda. Vsa družba je pripovedovanje spremljala vselej s spoštljivim molkom in vsa prikimavala polkovnici ter se občudovaje ozirala na hčerko, kateri je v zadregi silila rdečica v obraz. Ko je polkovnica dokončala, je dvignila vselej aristokratsko-ponosno glavo, oči napol zaklopila, in kakor zviška vpraševalno pogledala na goste, češ: Imate li vi tako izobražen hčerk? In nato je vselej stari major prijel za čašo ter napil mladi profesorici, ponavljajoč vedno isti stavek: "Torej, gospoda, pijmo na zdravje vrle gospice-profesorice in na čestitke milostni gospe mami!"

Ob taki priliki je kakor avtomat prijel za čašo gost v odlični družbi, filozof Ivan, ki je bil od počitnicah za učitelja polkovnikovih sinov. Trčil je rahlo s Karlo. Gospodična se je za hipec ozrla v njegove oči, pa vselej se je hitro obrnila drugam. Ta pogled je bil zanjo nekaj čisto novega. Spoznati ni mogla, ali so te oči sanja, ali jih je zbegalo modroslovje, ali pa je mladenič tako malo še bil v družbi, da se sramuje kot kmetiški dijaček.

Ivan je tudi dobro čutil, da se mu pogled Karlin odmika, da ga tudi druga družba ogovarja le iz vljudnosti. Zato se ni silil v ospredje in je kar mogoče molčal in razmišlal. Zagledal se je večkrat v lestenec, proti stropu, da ni razumel, kaj je govorila vesela družba. Radosten smeh ga je včasih zdramil. Tedaj si je očital, da tako vedenje morda ni spodobno, in vselej je započel pogovor s starejšim sinom Leonom.

Ivana je najbolj opazovala tetka Emi. Bila je vdovica, ali njeno lice je bilo sveže, njene oblike sicer polne, vendar nekako dekliške. V bujnih črnih laseh ni bilo sledu o beli nitki, katero vpletajo leta. Bila je plemkinja. Vendar je bilo njeno vedenje kakor hčerke iz naroda. Nič ni bilo pretiranega, nič nenaravnega, vse pa obdano s plemenito skromnostjo.

"Gospod profesor me zanima."

To je šepetaje omenila polkovnici, ko je jemala piškot s ponujenega srebrnega podstavka.

"Ne veš, on je pesnik—zato čudak!"

"Pesnik?" ponovi Emi začudena in pogleda Ivana. Ta si je prižgal cigatero in se ozrl tedaj na gospe, kakor bi slutil, da se menita o njem.

"Gospod doktor, danes ste nekoliko otožni! Bodite veseli!"

Emi je ogovorila Ivana in hotela začeti z njim pogovor.

"Nisem otožen. Prav dobre volje sem!"

"Aha, kaka pesmica, kaka lepa misel se Vam poraja. Zato ste bržkone dobre volje v srcu; na licu se Vam to ne bere!"

"Kdo bi ob tako lepi družbi mislil na pesmi!"

"Le nikar ne tajite! Poznam marsikakega pesnika. Vsi ste enaki!"

"Žal, da sem jim samo po vedenju podoben!"

"Ugovarjam," se oglasi polkovnik, ki ni mnogo govoril.

"Odločno ugovarjam! Res, da je zvezek Vaših poezij droben; ali pesmi se ne merijo na vatle. Občinstvo je sodilo. In ta sodba je taka, da se Vam lahko čestita. Bog Vas živi, gospod pesnik!"

(Dalje prihodnjič)

Vrhnja plast

"Veš, draga, počutim se tako ušivo, da ne morem več podajati niti ognjevitih protiunijskih govorov."

Razni mali oglasi

BEAUTY OPERATOR
White or Am. Japanese. Steady or part time. $40 week.
SALLY ROSE BEAUTY SHOP
3858 Lincoln
Wellington 9577

HOUSEKEEPER
Opportunity for experienced person who desires permanent home with small family. Congenial surroundings. Good salary. Call Oakland 6261 or office—Franklin 8127.

BRICKLAYERS
6 mos—Steady job—Inside and outside work. LUNDSBERG CO. at Benjamin Electric Co., Desplaines, Ill.—or phone
Longbeach 6667—Chicago

DIE SETTERS
For punch press dies. Also Lathe hands. Apply
TRICO STAMPINGS, Inc.
2505 W. Cermak Road

SLOVENE MAN
YOU ARE NEEDED TO BE
JANITOR'S HELPER
Good working condition
See MR. SIEVERT
1100 N. Dearborn

MOŠKI
za "Bag factory." Izkušenost ni potrebna. Dobra plača. 53 ur na teden. Čas in pol za delo nad 40 ur. Stalno delo. WESTERN BURLAP AND BAG CO., 1101 W. 38th St. (1 block west of Morgan St.)

MAID
Good wages; women for general housework; no windows; light personal laundry; must have good Chicago refs. Nice home—own room & bath; radio. Must be reliable. Phone Dorchester 7312.

BUTCHER
Butcher—experienced
Good working conditions and top salary
A. J. BONFIG
1159 N. State - Call Superior 3363

AUTO BODY & FENDER MAN
ALSO MECHANIC
Good proposition
Good working conditions
Andover 7617
629-35 W. Adams

CABINET MAKERS
WOOD FINISHERS
Ideal working conditions
SIX BROS. PIANO CO.
6605 S. Cottage Grove Ave.

ARE YOU LOOKING FOR A GOOD HOME AND SALARY
in exchange for light services?
No laundry - No windows
Own room - Small family
Diversey 2876

GENERAL HOUSEWORK
No cooking - No heavy laundry
Own room. Stay
Lovely North Side home
Top salary
Briargate 0467

GENERAL HOUSEKEEPER
to go. - Top salary
Good home
Call
Lakeview 7354

GENERAL HOUSEWORK
Own room & bath; radio; top salary. Pay transportation, 90 miles from Chicago. Good home. Experienced. Write—MRS. A. I. KLEIN, 1133 Bucklin St., La Salle, Ill.

COOK & GENERAL HOUSEWORK
No windows, laundry or heavy cleaning. Private room and bath. Near North side home. Permanent position for a capable, pleasant girl. Assist with child.
Phone SUPERIOR 7352

BEAUTY OPERATOR
ALL AROUND - TOP SALARY
FULL TIME OPERATOR
Permanent. Ideal surroundings
CARM'S BEAUTY SHOP
554 W. 31st St. CAL. 1802

NIGHT JANITRESSES
10 NEEDED
AT ONCE
LA SALLE WACKER BLDG.
221 NO. LA SALLE ST.
Room 1263 - Chicago

MEN — MEN
Bricklayers
Steady work
Phone—Newcastle 4020

ŽELITE "NYLON" NOGAVICE?
Za izdelavo nylona, električnih likalnikov in mnogo drugih reči na katere čakate, potrebujemo maščobe . . . in ravno tako za milo. Rabljena maščoba je nujno potrebna! ZAMENJAJTE RABLJENO MAST!

Razni mali oglasi

AMERICAN COLORTYPE C
Permanent Positi
Good Wages
WOMEN
BINDERY GIRLS
TABEL WORKERS
Apply
1151 W. Rosc
1257 Fuller

GLASS CUTTERS
and
GLASS GRINDERS
EXTREMELY HIGH W
Apply at
RIDLEY'S CHEST CO
1113 NOBLE STR

Typists and Gene Office Work
OLD RELIABLE DRUG I TRY HAS A FEW OPENING TYPISTS WITH OR WI EXPERIENCE, AS WELL AS ERAL OFFICE CLERKS. OF ON WEST SIDE CONVENI REACHED BY STREET CA OR BUS. POSITIONS ARE MANENT. GOOD WORKING DITIONS.
APPLY AT
2501 West Washington Blv
CHICAGO, ILL.

10 EXPERIENC LATHE HAN
Union Shop
$1.26 per hour
Time and ½ for ov
DERSCH, GESSW & NEUERT
4849 WEST GRAND AV

TOOL and D MAKERS
MUST BE EXPERIENC
STEADY WORK
Night shift
GERRARD STEE STRAPPING CO
2915 W. 47th Street

ŽENSKE
ki ste bile uposlene v v industriji
Ali gledate za delo?
TELEFON KOMPANIJ RABI
HIŠNICE
(JANITRESSES)
Ženske za čiščenje v v delih mesta
od 5:30 pop. do 12. ure po
Rabimo tudi
POMAGALKE V JEDILN
Oglasite se
v uposlovalnem uradu za ženske
ILLINOIS BEL TELEPHONE COMPANY
v pritličju
309 W. Washington St.
CHICAGO

MEN and EX-VETERAN
WE NEED EXPERIENCED
Tool and Die Makers • Light Assembly Wo
Material Handlers and Punch Press Operato
TOP SALARY SOME OVERT
APPLY TODAY
3100 WEST CARROLL